
SCHINDLER Rózsa

„Beszélgetések a szakképzésről”

Beszámoló a Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiuma által szervezett programsorozat 2023. október 5-én a BME Műszaki Pedagógiai Tanszékén megtartott személyes jelenléttel és online térben is zajló rendezvényéről

A Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiuma 2021 óta kéthavonta rendszeresen szervezi a „Beszélgetések a szakképzésről” című programsorozatát, melynek deklarált célja, hogy az elmúlt években lezajlott, az oktatási kormányzat szakképzésben bevezetett radikális változásaihoz/változtatásainak megismeréséhez a szakmai közösségek által birtokolt, a szakképzési rendszer működését markánsan befolyásoló szakmai területre kiterjedő tapasztalati tudásának megosztásával hozzájáruljon. Ezért a szakképzés jelenlegi rendszerét meghatározó legfontosabb elemekről témablokkokba rendezve kívánjuk az elméletet és az azt megvalósító gyakorlatot elemezni, körül járni a cél érdekében, azaz hogy a szélesebb szakmai közvélemény tájékoztatásához és aktivizálásához hozzájáruljon, információt közvetítsen a szakképzés/felnőttképzés valamint ezek felsőoktatást is érintő helyzetéről, eszmét cseréljen a szakma iránt elkötelezettséget érző szakemberekkel az aktuális szakmapedagógiai kérdésekről.

A „Beszélgetésekre” jellemző, hogy rövid exozékát követően élénk interaktív beszélgetés, véleménycsere alakult ki. A visszajelzések alapján ez a forma hozzájárul a szélesebb szakmai közvélemény tájékoztatásához és aktivizálásához. A 2023. október 5-i rendezvény központi témája a **„Mit ér a hozott tudás” → az MKKR-validáció-beszámíthatóság volt.** A téma aktualitását az 1990 évektől rendre e témában fellángoló kísérletek, és a nemzeti és nemzetközi érdeklődés adja. Köztudott, hogy a felnőttek és az iskolapadból kikerülő más módon (*informális és non formális tanulási környezetben*) is elsajátíthatnak készségeket, képességeket és ismereteket, mint formális oktatással (pl.: munkatapasztalat, önképzés, tanfolyamok, stb.). A munkaerő-piaci képzés, így a felnőttképzés visszatérő gondja az, hogy miként lehet megbízható, hiteles/hitelesíthető képet kapni a különböző képzési formákban részt vevők korábbi tanulmányaik során szerzett és megőrzött ismereteiről, elsajátított készségek, képességek rendszeréről, valamint az, hogy egyes képzési szinteken elsajátított kompetenciák, az azt követő képzés során tartalmazznak-e beszámítható/érvényesíthető tudásszufficitet.

A jogszabályi környezet (2019. évi LXXX. tv. a szakképzésről, a 2013. évi LXXXVII. tv. a felnőttképzésről, 2011. évi CCIV. tv. a nemzeti felsőoktatásról) is rendre megfogalmazza az előzetesen megszerzett tudás felmérésének és beszámítási lehetőségének formáját, feltételeit, de a mérés elfogadott módjára és az így szerzett mérési eredmények elfogadott (intézményesen validált) és formális beszámíthatóságára nem született megoldás. Ennek a témának helyzetfeltárására vállalkoztunk a mai „beszélgetésben”.

A rendezvényhez 36 fő online térben kapcsolódott a 17 fő személyes részvétele mellett. A nonformális és informális tanulási környezetben megszerezhető kompetenciák, készségek, képességek mérésének, értékelésének és beszámíthatóságának nemzetközi hátterének és a hazai kísérletek megismerése mellett a három képzési, tanulási szintér (szakképzés, felsőoktatás, felnőttképzés) területén vizsgáltuk azt, hogy „mit ér a hozott tudás”.

A beszélgetés moderátora **Benedek András**, a Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiumának elnöke volt.

Előadást hallhattunk:

- **Derényi Andrásról**, (oktatáskutató, -fejlesztő, az Európai Képesítési Keretrendszer Tanácsadó testületének tagja, a képesítési keretrendszerek, a validáció kérdéseivel foglalkozó kutató), előadásának címe: *Áttekintés a validáció nemzetközi helyzetéről.*

- **Lőrincz Mónikától** (felnőttképzési szakértő, NSZFH kiemelt projekt szakmai vezetője)
Előadásának címe: Validációs rendszermodell → A közlekedési ágazati validációs központ kialakítása.

Felkért hozzászólók voltak:

- **Farkas Éva:** szakképzési és felnőttképzési szakértő, International Adult and Continuing Education Hall of Fame, Elnök. *Téma:* Validáció a felnőttképzési gyakorlatban,
- **Elnour Szilveszter:** igazgató, Budapesti Komplex SZC Kézművesipari Technikum. *Téma:* A validáció lehetőségei a szakképzésben,
- **Kraiciné Szokoly Mária** a Szakképzési Kollégium alelnöke. *Téma:* Validáció a felsőoktatásban.
- **Derényi András** előadásában a nem formális és informális tanulás során megszerezhető tudás, kompetencia, tanulási eredmény elismeréséről és beszámításáról adott helyzetképet nemzetközi kitekintésben. Három blokkba rendezte a validáció problémáját. Ezek:
 - A validáció alkalmazására ható folyamatok.
 - Az átalakuló elismerési megközelítések, megoldások.
 - Milyen új tapasztalatok, fejlemények figyelhetők meg napjainkban ebben a témában.

Ismeretes, hogy a validációval való foglalkozás Európa szerte egyre erősödő tendenciát mutat. Ezt bizonyítja az is, hogy a közelmúltban az Európai Bizottság támogatásával lezajló projektben tíz országban (Dánia, Olaszország, Franciaország, Németország, Egyesült Királyság, Lengyelország, Finnország, Portugália, Spanyolország, Románia) vizsgálták az informális és nem formális tanulás (NFIL) rendszerszerű kezdeményezéseit, az egyes validációs gyakorlatokat. Ebből kiindulva elemezte a validáció alkalmazására ható folyamatokat. A folyamatokat vizsgálva gátló tényezőként említendő az Európa szerte csökkenő munkanélküliség (kevesebb a munkanélküli, mint az üres álláshely!). Felmerül a kérdés, hogy ebben a gazdasági helyzetben milyen helye, szerepe lehet a validációnak. A másik meghatározó gazdasági jelenség az, hogy a munkavállaló populációra érvényes a tartósan magas számú alacsony szintű képességűek száma és a migráció megjelenése is. A harmadik országbeli polgárok képességeinek megismerése, elismerése és a képességeiknek megfelelő állásba segítése a társadalmi integrációt javítja. Megfigyelhető a nagyvállalati HR tevékenységben, hogy a formális végzettségek, szakképzettségek mellett egyre fontosabb szerepet kap a skillek, kompetenciák feltárása, feltérképezése, a képességstratégiák, képességpolitikák alkalmazása, a kompetencia-fókuszú munkaerőkeresés és –közvetítés, -fejlesztés. Mindezekből az is következik, hogy felértékelődik a rejtetten jelen lévő képességek és kompetenciák feltárására, láthatóvá tételére és annak elismerésére irányuló megoldások, eszközök keresése, felértékelődik a tanulás és az egyén felelőssége saját képességeinek fejlesztésében.

A klasszikus négy szakaszból álló (tudásazonosítás-mérés- referenciával, tanulási követelményekkel való összehasonlítás-értékelés, beszámítás) validációs folyamat hosszadalmas, erőforrásigényes. Ezért új eszközök és eljárások, mint például a kompetencia-mérleg, kompetencia-profil készítésére alkalmas eszközök, képességértékelő eljárások kimunkálására van szükség. A levonható tanulság: egységes nemzeti modell kialakítására kevésbé van lehetőség, inkább szektorális, igényre szabott megoldásokra kell fókuszálni. A képességfelmérési eljárások és eszközök mellett olyan szakemberekre is szükség van, akik ezeket az eljárásokat és eszközöket működtetni, használni tudják (mérési-értékelési szakemberek kiképzése).

Az előadó a validációs eljárás néhány új vonatkozású tapasztalataira hívta fel a figyelmet. Megállapítható, hogy az oktatásnál/ képzésnél gyorsabban és célzottabban kezeli a munkaerő-és képességhiányt, azaz az upskilling/reskilling igényeket, a perifériára szorultakat visszavezeti a társadalomba, a munkavállalók polarizálódása az alacsony és magas szintű képességek mentén figyelhető meg.

Lőrincz Mónika az NSZFH GINOP-6.2.4-VEKOP-16 projekt kapcsán ismertette a KTI Validációs Központjának kialakítását, felelevenítve a jogszabályok adta eddigi formális beszámítási lehetőségeket. Előljáróban a validáció fogalmának tisztázása során különbséget tett a tudásbeszámítás és a validáció között. A validációt a nem formális és informális tanulás útján előzetesen megszerzett tudás, illetve tanulási eredmény

azonosítása, képességfelmérése, a mérési eredmény értékelése, dokumentálása és elismerése folyamatként definiálta. A validáció céljának meghatározását a validációs eljárások típusai szerint fogalmazta meg.

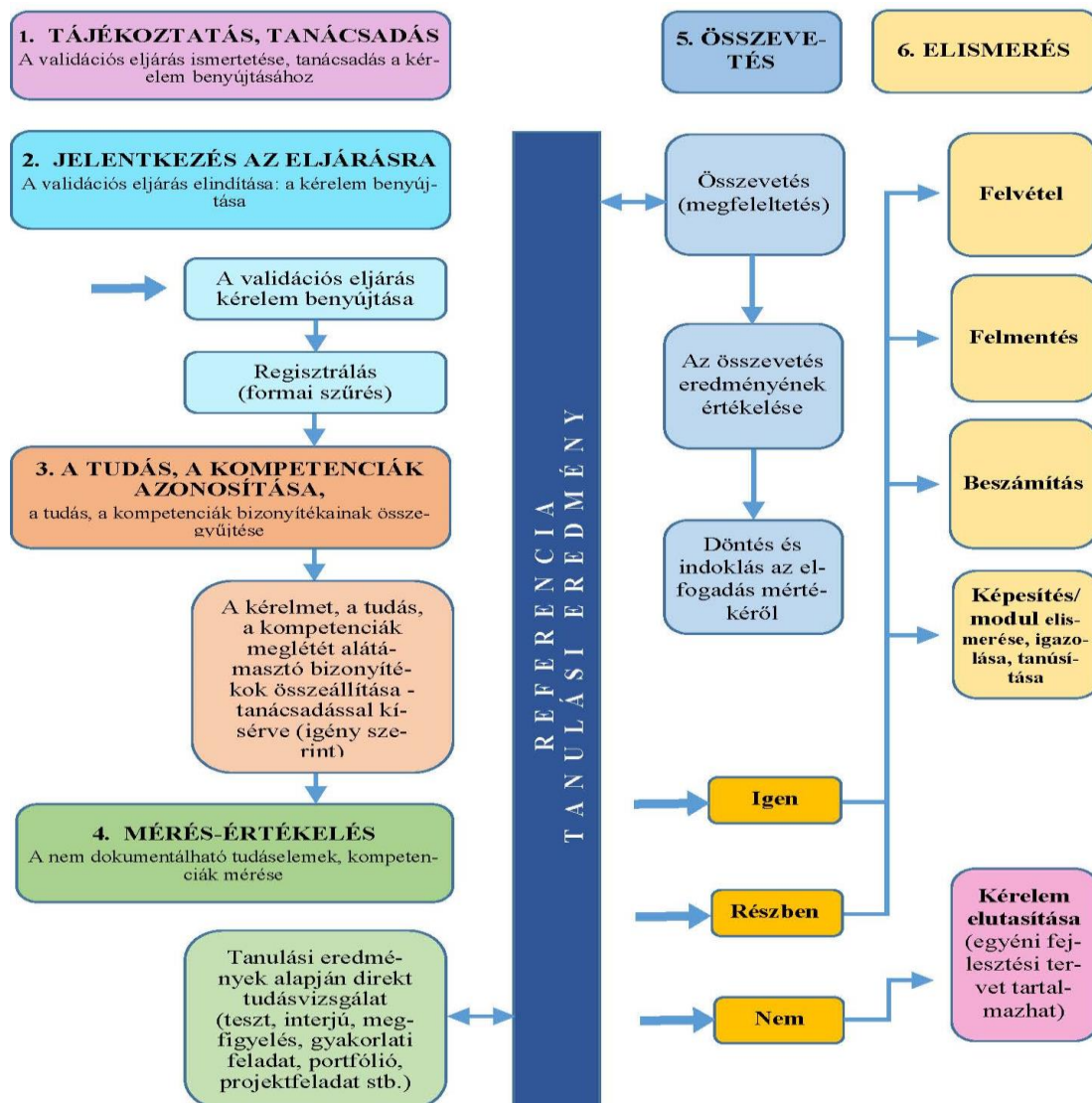
A *képzési célú* validáció a képzettség, végzettség megszerzésére irányuló tanulás kimenete az adott képzési területre való alkalmasság elismerésével. A *foglalkoztatási célú* validáció a tanulási eredmény alapján szerkesztett munkaköri elvárások adott szintű betöltéséhez szükséges kompetenciák láthatóvá tételét jelenti, melynek kimenete a kompetenciaigazolás. A validációs rendszermodell kialakításánál az Európa Tanács nem formális és informális tanulás eredményeinek érvényesítéséről szóló direktíváinak kívántak megfelelni (meglévő rendszer felülvizsgálata, új rendszer kiépítése, az egész életen át tartó tanulás és mobilitás biztosítása, felnőttek részvételének növelése a képzésben). Figyelembe vették a tudásbeszámítási és validációs lehetőségeket biztosító szakképzésre és felnőttképzésre vonatkozó jogszabályokat. A **szakképzésben** a hivatkozott jogszabályok lehetőséget biztosítanak különböző feltételek teljesülése mellett az előzetesen megszerzett **tudás beszámítására**. A törvény szerinti lehetőségek:

- A tanuló/képzésben résztvevő személy a tanulmányi követelményeket az előírtnál rövidebb idő alatt is teljesítheti, ha az adott szakmai oktatásra előírt megegyező tartalmú követelményeit már korábban teljesítette.
- A felnőttképzési jogviszony keretében folyó szakmai oktatás időtartama legfeljebb negyedére, a kötelező foglalkozások száma legfeljebb a nappali rendszerű szakmai oktatás kötelező foglalkozásai számának negyven százalékáig csökkenthető.
- Nem kell az ágazati alapoktatást záró ágazati alapvizsgát tennie annak a tanulónak, aki részszakmát szerzett, vagy az adott részszakmát magába foglaló szakmai oktatásban vesz részt.
- Nem kell az ágazati alapoktatást záró ágazati alapvizsgát tennie annak a tanulónak, aki korábbi tanulmányai, előzetesen megszerzett tudása, ill. gyakorlata beszámításával vesz részt a szakmai oktatásban, ha a beszámított előzetes tudása magában foglalja az ágazati alapvizsga követelményeit.
- A szakmai vizsga értékelésénél az ágazati alapvizsga eredményét a képzési kimeneti követelményekben meghatározottak szerint, de legalább tíz százalékos mértékig kell beszámítani.

A **felnőttképzési** jogszabály előzetes tudásmérést és előzetesen megszerzett tudás beszámítását definiálja. Az előbbi a dokumentumokkal nem igazolt tanulmányok vagy gyakorlati tapasztalatok felmérésére irányul annak megállapítása céljából, hogy képes-e a képzés során elsajátítandó tananyagegység követelményeinek teljesítésére, amelynek eredményeként a követelmények megfelelő szintű teljesítése esetén a tananyagegység elsajátítására irányuló képzési rész alól a jelentkezőt **fel kell menteni**. A megszerzett tudás beszámítása dokumentumokkal igazolt beszámítási lehetőséget kínál, azaz az adott képzési rész alól **fel lehet menteni** a képzésben résztvevőt.

Ezeket a lehetőségeket és korlátokat figyelembe véve a validációs rendszer alapidokumentációi mint a rendszerterv, a folyamatmodell, a feladatkészítő szakemberek, validációs szakértők, (DACUM) munkakörelemzők felkészítésének módszertani útmutatói, a „bemért” mérőeszközök és a rendszer minőségbiztosítása készültek el. A kifejlesztett folyamatmodellt mutatja be az 1. ábra.

1. ábra: Referencia tanulási eredmény

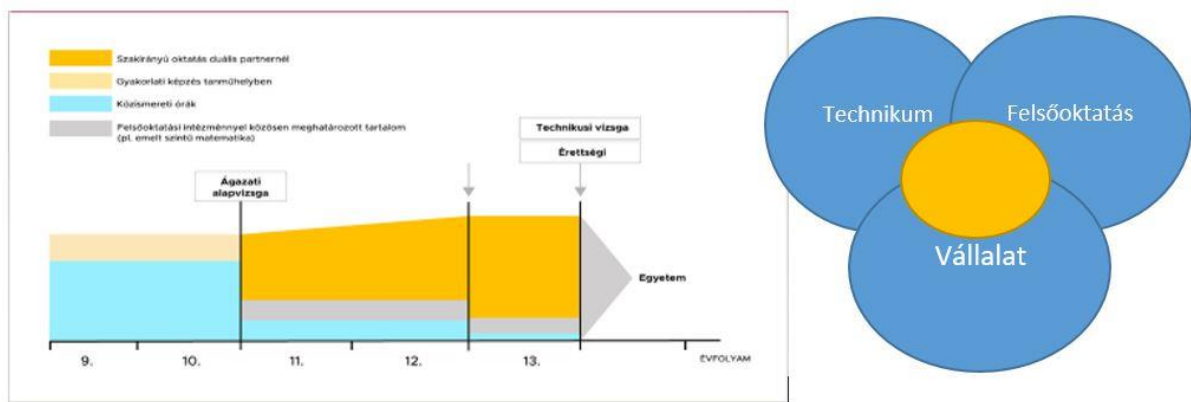


Elnour Szilveszter a Budapesti Komplex SZC Kézművesipari Technikum igazgatója a technikai működés kapcsán mutatta be tudásbeszámítási és felmentési lehetőségeket. Az iskolai munkát segíti az a teoretikus harminc órás oktatók számára biztosított továbbképzési lehetőség, amit az Innovatív Képzéstámogató Központ biztosít a szakképzési törvény által meghatározott kötelező oktatói továbbképzés keretében. A képzési program egyik fontos része a nem formális tanulási környezetben szerzett tanulási eredmények értékelése és elismerése, a validáció fogalmának értelmezése, tisztázása, annak szakképzési vonatkozásai. Kiemelte a szakképzés és felnőttképzés szoros kapcsolatát, szakmai kapcsolódását, a felnőttek szakmai oktatásba való idő- és költséghatékony bekapcsolódásának lehetőségét (oktatás időtartamának és a foglakozások száma csökkentésének lehetősége!). A 2020. január elsejétől hatályba lépett szakképzési törvény jó lehetőséget biztosít az előzetes tudás beszámításával az oktatási/képzési idő csökkentésére. A tanuló, illetve a képzésben résztvevő személy korábbi tanulmányait, megszerzett ismereteit és gyakorlatát – amennyiben annak tartalma megegyezik az adott szakmai oktatásra(!), illetve szakmai képzésre(!) előírt követelményekkel – azok teljesítésébe be kell számítani, amely alapján a tanulmányi követelmények az előírtnál rövidebb idő alatt is teljesíthetők.

A beszámíthatóság mértékének meghatározása igazgatói döntés, hatáskör, aminek alapja kell legyen az intézményi alapidokumentumokban specifikálódó feltételrendszert és elismerési, beszámítási opciókat is

tartalmazó tartalmi szabályzó dokumentumok (képzési kimeneti követelményekre épülő intézményi szakmai program, benne a képzési program) korrekt és szakmai hitelességgel történő elkészítése! Tehát az igazgató számára ez lehetőség, de nagy felelőssége is a szakmai követelmények maximális, minőségi teljesítésének biztosítása. A kérdés a beszámíthatóság mértéke: meddig! Példaként hozta fel a fogtechnikus képzést, ahová, ha egy fogorvos végzettségű és egy gimnáziumi érettségivel rendelkező jelentkezik az előzetes tudásuk beszámításának mértéke nem azonos tartalmú és tartamú. Ebben az esetben képzésszervezési kérdés is felmerül. A tanulmányi idő csökkentésére további lehetőséget ad az a körülmény, ha a tanuló a szakmatanulás megkezdése előtt az adott szakmához kapcsolódóan már szerzett gyakorlatot. Ebben az esetben is a mérés és értékelés (validáció) hangsúlyos kérdésével állunk szemben. Jó kezdeményezésként aposztrofálta a felsőoktatási alap-és osztatlan képzésbe történő beszámítási lehetőséggel az okleveles technikus képzés bevezetését az új szakképzési rendszerben, mely lehetőséget ad arra, hogy külön felvételi eljárás nélkül folytassa a tanulmányait a tanuló a felsőoktatási intézményben. Ennek a képzésnek a keresztmetszetét mutatja a 2. ábra.

2. ábra: Az okleveles technikus képzés a szakképzésben



A szakmai tartalmat a technikum és a felsőoktatási intézmény által közösen kidolgozott, emelt szintű szakmai programja adja. A képzésbe beépített többlet ismeretanyag a felsőfokú alapozó ismeretek elsajátítására irányul. Ugyanilyen jó eleme a rendszernek a mobilitást szolgáló külföldön teljesített szakmai gyakorlat teljes értékű beszámíthatósága a szakirányú oktatás képzési programjába.

Kraiciné Szokoly Mária a műhelyprogramban az ELTE PPK oktatójaként a vizsgált oktatási rendszerünk harmadik pillérét képviselte, a felsőoktatást. Véleménye szerint a validáció témája az, ami a különböző stratégiákat, etoszokat képviselő oktatási területeket együttműködésre sarkallja az egymásra utaltság okán. A validáció a felsőoktatásban nem újkeletű (szemlélete nem általános érvényű és nagyon vegyes képet mutat), hisz a felsőoktatási kreditrendszer az egyetemhez rendelt Kreditátviteli bizottságok közreműködésével részesei ennek a folyamatnak és a dokumentált tudás elismerésével ennek a rendszernek. Ezért úgy tűnik, hogy a validáció feltételei adottak a felsőoktatásban. Van törvényi szabályozás, működik a kreditátviteli bizottság, van tanulmányi és vizsgaszabályzat, vannak szakemberek, akik ezt működtetik.

A felsőoktatási törvény lehetőséget ad a szándékos és nem szándékos tanulás útján szerzett tudás elismerésére és beszámítására. E szerint a kreditátviteli bizottság az előzetesen nem formális, informális tanulás során megszerzett tudást, munkatapasztalatot tanulmányi követelmény teljesítéseként elismerheti. A felsőoktatási intézményben folytatott, illetve más korábbi tanulmányok, továbbá az előzetesen megszerzett tudás kreditértékként való elismerése esetén is – a tanulmányi és vizsgaszabályzat szerinti kreditet, de legalább a képzés kreditértékének harmadát az adott intézményben köteles teljesíteni. Továbbá rögzíti a jogszabály, hogy az előzetesen megszerzett, nem formális (iskolarendszeren kívül, de szervezett formában folytatott képzésben szerzett), informális (iskolarendszeren kívüli, tapasztalati úton történő) tanulóval elsajátított kompetenciák, munkavégzés során szerzett tapasztalat elismerése lehet egy adott szakon valamely kompetencia (ismeret, teljesítmény, eredmény, készség, további kompetenciák) kredittel történő elismerése vagy követelmény teljesítése alóli felmentés. A kreditátviteli bizottságnak az elismerési eljárásban a hallgató

dokumentumai alapján – megfelelő értékelési eljárás keretében – meg kell bizonyosodnia a tudás meglétéről. Az eljárást intézményi szabályzatban kell meghatározni. „Az elmúlt években az oktatás-képzés világában a felsőoktatás volt az egyetlen oktatási szektor, ahol a jogszabályi és alkalmazási kötelezettség társult az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet alkalmazásához,” mégis azt mondhatjuk, hogy ez a (önértékelésen és külső értékelésen alapuló) kétlépcsős validációs eljárás megvalósulása intézményfüggő, és általában tanár-hallgató viszonylatában realizálódik, tehát korlátozott mértékben valósul meg. Még egy kérdés merül fel ezzel kapcsolatban. Mivel a tantárgyi programleírásában foglaltak az alapja a validációs eljárásnak, ki segíti a kreditárviteli bizottságot a döntésének meghozatalában: a tantárgyi program felelőse vagy a kurzus oktatója, hisz a tantárgyi program leírása és kurzusleírás nem ugyanaz a terminológia. Ha validációról beszélünk mindig felvetődik annak előnyének és hátrányának bemutatása is. Előadónk is ezt tette az alábbiakban összefoglalva.

- A validáció előnyei:
 - megfelelés a társadalmi- gazdasági kihívásoknak,
 - a validáció iránti **hallgatói igény** kielégítése: A hallgatók egyre nagyobb hányada munka mellett tanul, így **munkatapasztalattal lépnek be a felsőoktatásba.**
 - rövidebb képzési idő,
 - a képzés rugalmasabbá válik,
 - csökkenti a felsőoktatásból való lemorzsolódást.

Támogató tényezők: felsőoktatási aktorok érdekeltsége, elköteleződése, valamint az eljárás hosszú távú működéséhez szükséges elvi feltételek megteremtése

- A validáció hátráltató tényezői:
 - bizalomhiány: a minőség kérdése,
 - érdekláhiány intézményi és oktatói szinten,
 - az intézményeknek nem érdeke, mert az képzési idő- és költségcsökkenéssel járhat, ami oktatásszervezési és HR kérdéseket vet fel,
 - az oktatóknak nem érdeke: plusz munka.
 - a validációs szemlélet hiánya intézményi, oktatói és hallgatói szinten,
 - az oktatási kultúra és az alkalmazott mérési-értékelési módszertan hiányosságai (az oktatás módszertani kultúráját ma is a frontális munkaformák és az oktatóközpontú módszerek uralják),
 - mérési sztemderdek hiánya,
 - felejtés, avulás kérdése tudományterületenként más és más.

Összefoglalójában kiemelte, hogy a validációnak stratégiákban nevesített jogszabályi kerete, háttere van hazánkban, de működtetése intézményfüggő. Megoldandó feladatok között többek között felhívta a figyelmet a szemléletformálás szükségességére, a szakemberek célirányos felkészítésének fontosságára, a tudás-és kompetenciamérések mérésmethodikai fejlesztésére, a mért eredmények összehasonlíthatóságának biztosítását lehetővé tevő technikák megismerésére.

A vizsgált képzési szintek harmadik eleme a felnőttképzés, aminek validációs szempontú elemzésére **Farkas Éva** vállalkozott. Történeti áttekintésében a klasszikus validáció-fogalomból indult ki, mely szerint a nem formális tanulási környezetben de akár muntapasztalat útján szerzett dokumentumokkal nem igazolt tanulási eredmények mérését-értékelését-beszámítást értjük, akkor elmondható, hogy ennek a jogszabályi háttere az első felnőttképzési törvény megjelenésére vezethető vissza. Ezt megelőzően is olvashattunk beszámolókat e tárgyban kísérletekről, fejlesztésekről. Hiszen az előzetes tudás felmérésének fejlesztése és gyakorlata első ízben a regionális képző központok bázisán valósult meg a 90-es években a gazdasági szerkezetváltással járó munkanélküliség kezelésére, munkahelyváltással együttjáró tudásdeficit kezelésére fejlesztett átképzési programok megvalósításával. Ez együtt járt a képzésben résztvevők sajátos élethelyzetének, speciális tanulási technikájuk által vezérelt új oktatási- és képzésszervezési, tananyagfejlesztési módszerek bevezetésével (modulrendszerű felkészítés), ami a gazdálkodó szervezetek által kikényszerített, megkövetelt idő- és költséghatékonysági elv betartása melletti szolgáltatás kimunkálásával járt.

A 2001. évi CI. törvény definiálta, hogy az előzetes tudás mérése, értékelése és ennek eredményének beszámítása a képzés tartalmának, illetve folyamatának, egyénre szabott kialakítására szolgáló képzési dokumentum a felnőttképzési tevékenység folytatásának kötelező eszköze. Ugyanakkor a képzésben résztvevő számára ez csak opcionális, azaz jog, hisz az ő döntése, hogy igénybe veszi-e vagy sem. A képző intézménynek viszont kötelezettsége a tény szerződésbe való foglalása és a képzési díjban való megjelenítése. Ez a törvény (de végrehajtási részletszabályai, rendeletei sem) az előzetes tudás fogalmát nem definiálta, viszont a tudás megszerzésének színterül a nem formális tanulást igen. Nevesítette mint a munkahelyek, a társadalmi és egyéb szervezetek által biztosított, az egyén kezdeményezésére alapozott többlettudás/képesség/készség megszerzésének színterét. Az akkreditált felnőttképzési intézmények (2007) előzetes tudás mérésére és elismerésére alkalmazott gyakorlatáról elmondható, hogy az előzetes tudásszint-mérés megvalósulásában rendkívül nagy eltérések voltak megfigyelhetők értelmezési és gyakorlati szinten is. Egyértelműen megállapítható volt az intézményfüggőség, a finanszírozási bizonytalanság és a résztvevők érdektelensége, de érdekellentéte (képző-finanszírozó képzésben résztvevő) is, ami a PLA (prior learning assessment prior and recognition) módszer elterjedésének és az oktatási/képzési rendszerbe való szervesülésének legfőbb akadálya volt. Nagy jelentőségű volt az a 2004 és 2006 között az NFI által vezényelt „Az előzetesen megszerzett tudás mérése és elismerése” projekt, ami 53 intézmény bevonásával 200 szakma tananyag és mérőeszköz fejlesztésére irányult, aminek eredménye volt a szakmák új felnőttképzési tananyaga és a mindegyikhez készített feladatbank és a feladatok tesztelésére kifejlesztett un. MOVELEX szoftver is.

2013. évi LXXVII., második felnőttképzési törvény meghatározta az előzetes tudásmérés ma is érvényes definícióját. A 2020-as törvényi módosítás ezt kétszintű tevékenységnek írja le. E szerint: ez az eljárás „annak a felmérése, hogy a képzésre jelentkező dokumentumokkal nem igazolt tanulmányai vagy megszerzett gyakorlati tapasztalatai alapján képes-e a képzés során elsajátítandó tananyagegység követelményeinek teljesítésére, amelynek eredményeként a követelmények megfelelő szintű teljesítése esetén a tananyagegység elsajátítására irányuló képzési rész alól a képzésre jelentkezőt fel kell menteni”, ahogy ezt már Lőrincz Mónika is idézte. A jogszabály e mellé bevezeti az előzetesen megszerzett tudás beszámításának fogalmát is, mely a dokumentumokkal igazolt tudás beszámítását az igazgató mérlegelési jogkörében tartja. Mindkét esetben az eljárás a felnőttképző felelőssége.

A jogszabályi háttérrel vizsgálva rögzíthetjük, hogy az előzetes tudás mérése, értékelése és beszámítása a képzést megelőzően szerzett tudásra utal, a képzéshez szorosan kötődő tevékenység. A validáció viszont szorosan kapcsolódik a munkaerőpiachoz, a társadalmi feltárkózáshoz, azaz a foglalkoztatáshoz. (Lásd: Lőrincz Mónika által említett képzési és foglalkoztatási validációs elméletet.) Bármelyik jogszabály tartalmát vizsgáljuk, egyik esetben sem rögzítik a felmérés és a felmért tudás, képesség dokumentáltságának mértékét, minőségét, eszközrendszerét (bár ez minden esetben a felnőttképzési tevékenység ellenőrzésének tárgya!) és mindezt a képzőhöz rendeli, ami a tevékenység összehasonlíthatóságának és egyenszilárdságának megkérdőjelezéséhez vezet.

Az elhangzott előadásokra utalva elmondta, hogy az egyes oktatási ágazatok beszámolója nem tért ki az alkalmazott gyakorlatra, mire irányult az intézményi fejlesztés, a „hogyan csináljuk mi” bemutatására. Az igaz és elfogadható, hogy nem lehet és nem célszerű egy nemzeti szintű, egységes szabályozási rendszert kialakítani a rendszer elemeinek sokfélesége okán, inkább egy szektorális szintű megoldás várható. Még mindig nem egyértelmű, dilemmát okozó kérdések közül néhány:

- Mi alapján tudjuk a szakmai oktatás időtartamát legfeljebb negyedére, a kötelező foglalkozások számát pedig legfeljebb a nappali rendszerű szakmai oktatás kötelező foglalkozásai számának negyven százalékáig csökkenteni?
- Milyen előzetes feltételhez tudjuk kötni az időtartam és az óraszám csökkentését?
- Mit értünk „a követelmények **megfelelő/elvárt szintű** teljesítése alatt”, ami alapján a képzésre jelentkezőt fel kell menteni?
- A szakmai vizsga értékelésnél az ágazati alapvizsga eredményének **legalább tíz százalékos** mértékű beszámítási kötelezettség meghatározása hogyan történhet, a százalék hogyan, mihez képest határozható meg?

Az elmondottakat összefoglalva és a vizsgált időtávot (1990 -2023) figyelembe véve úgy tűnik, hogy érdemi előrelépés eddig nem történt. Az előrelépést az egységes fogalomhasználat, értelmezési keret megadása, eljárási alapelvek rögzítése, eljárásrendek megfogalmazása jelentené. Az eljárás alkalmazásához megfelelő útmutató, képzés, tanácsadás kellene, azaz „jó” és „jól” mérjünk. A feltételek adottak, de nincs formáló erő a közös gondolkodáshoz. Az érdekeltségi rendszer és a finanszírozási háttér megteremtése jelentheti a továbblépést. Azzal, hogy az új szabályozási rendszer definiálta a képzés és a vizsgáztatás külön válását, a tartalmi munkában szakmai képzéshez kötődően a programkövetelmények, a szakmai oktatáshoz a képzési kimeneti követelmények mint tanulási eredményalapú kimenetszabályozási eszközök kötelező alkalmazását, megteremtette a feltételét ennek az eljárásnak a működtetéséhez. Az akkreditált vizsgaközpontok lehetnek ennek a kivitelezői. A vizsgáztatásban alkalmazható projektfeladat, portfólió is közelíthet a megoldás felé.

Mindezek után kérdések felvetésére és aktív tartalmi diskurzusra került sor.

Felmerült kérdések:

- A mikrotanúsítványok alkalmasak-e a tanulási eredmény validálására? (A mikrotanúsítvány és a validáció viszonya). *(Mikrotanúsítvány nem validálási, hanem tanúsítási eszköz, tanulási eredményeket tanúsít. Cél lehet a mikrotanúsítványok kumulálása. Digitális mikrotanúsítvány – amerikai megoldás.)*
- Érdekeltség a validációs rendszer működtetésében. *(A legfontosabb stakeholderek érdekeltsége a validációs rendszerben, hatásuk a haladásra, eredményeire, minőségére. Költségvonzat-finanszírozás.)*
- Értékelés-mérés kérdése. *(Tanulási eredményeket kell értékelni, validálni. A hagyományos mérésmethodikai eljárások megfelelősége (!), új technikák kifejlesztése.)*
- Kompetencia alapú képzés vs. időalapú képzés versus validáció, Skillcard-ok bevezetése és alkalmazása.
- Tudásbeszámítás-validáció.
- Tanulási eredmény alapú tartalmi szabályzó dokumentumok készítésének, fejlesztésének metodikája. *(Pedagógusok felkészítése, képzése. Mi a TEA!)*

Befejezésül néhány gondolat: a kognitív fejlődési kutatások eredménye az a megállapítás, hogy a kognitív fejlődés nem áll meg egy adott életkorban, hanem az egész aktív életet jellemzi. A szakképzésnek is stratégiai eleme az, hogy a tanulás nem fejeződik be az iskolarendszertől való kilépéssel. A foglalkoztatási bizonytalanságok képzéssel való enyhítése is indokolja a téma újra és újra tárgyalását. A felnőttek szempontjából fontos az a kérdés, hogy milyen kompetenciákra van szükségük tervezett életpályájukhoz, ehhez milyen támogatást nyújt nekik az oktatási-képzési rendszer, és hogyan tudnak minél rugalmasabban, költséghatékonyan és idejüket kímélve új tanulási útvonalakat elérni. A validáció fejlesztése, az előzetes tudás felmérése és beszámítása, ezzel egy költséghatékony szak-, felnőttképzési és felsőoktatási rendszer működtetése elemi érdeke minden oktatási-képzési szereplőnek. A jelenleg hatályos szakképzési törvény több elemű rugalmas tanulási utat vízionál, ami a tudásbeszámítás és validáció tudatos alkalmazását feltételezi. A tanulásieredmény-alapú tartalmi szabályzó eszközök fejlesztése és alkalmazása megkerülhetetlen eleme a validáció működtetésének.

A „Mit ér a hozott tudás” témáját felvillantó beszélgetés videofelvétele a Magyar Pedagógiai Társaság (<https://pedagogiai-tarsasag.hu>) YouTube csatornáján megtekinthető.